Ionel ENE, Universitatea „Dunărea de Jos“ Galaţi

SEMANTICA *REFERATULUI BIBLIC AL FACERII LUMII*

« *Ştiinţa dicţionarelor – dicţionarul abordat din perspectiva lingvistică, dar şi ca obiect cultural* » este o provocare extraordinară, nu doar pentru filologi, ci, pentru toate specializările posibile, într-o lume academică. Provocare este şi pentru Teologie, deoarece suntem mult prea săraci, nu în *ştiinţa dicţionarelor,* problemă care, din nefericire, încă nu se pune la noi, ci în posesia unor astfel de instrumente de lucru. În teologia românească problema dicţionarelor este secundară. Deşi în ultimii 20 de ani s-au înfiinţat mai multe Facultăţi de Teologie, deşi s-au obţinut foarte multe doctorate, deşi avem baza logistică pentru o abordare frontală a nevoilor imediate de întocmire a unor dicţionare teologice, de strictă necesitate, lipseşte un *dispecer general, o inimă care să bată coerent, o conştientizare a secetei culturale*. Nu putem trece sub tăcere, unele eforturi, depuse până acum, de câţiva temerari, dar care sunt destul de firave faţă de potenţialul pe care îl are Biserica Ortodoxă Română. Ne referim la Pr. Mircea Basarab [1], pr. Ion Bria [2], pr. Mircea Păcurariu [3], care ne-au lăsat câte o lucrare în acest sens. Conştiinţa colectivităţii în cercetare, cu unele mici excepţii, încă nu funcţionează la români. De aceea, am acceptat invitaţia «*Centrului de cercetare în Teoria şi practica discursului*». Formulăm explicit motivele colaborarii noastre : 1) generozitatea, dar şi provocarea temei – *Ştiinţa dicţionarelor :* 2) *conştientizarea nevoii unui dialog interdisciplinar în cercetarea academică ;* 3) *posibilitatea susţinerii unei comunicări,* despre o temă, pare-se, cunoscută de toată lumea, dar care are încă nebănuite profunzimi : *Referatul Biblic al Facerii Lumii.*

Înainte de a trece la tratarea propriu-zisă a temei, aş dori să fac unele precizări legate de limba ebraică biblică. Face parte din limbile semito-hamitice, care se înrudeau între ele, fiind vorbite de descendenţii lui Noe [4]. Ca şi limbile indo-europene, limbile semito-hamitice sunt flexionare, valorile gramaticale exprimându-se prin alternanţe vocalice (flexiune internă). Rădăcinile cuvintelor sunt în majoritate triliterale şi ele îşi păstrează numai consoanele. Părţile de cuvânt se obţin prin combinaţia vocalelor, puţin variate, cu rădăcinile triconsonantice. Substantivul la singular se opune unei forme de colectiv, care se exprimă, fie prin forme vechi de *colectiv*, fie prin forme cu sufix. Formele verbale, ca şi cele nominale se pot obţine prin alternanţe vocalice (flexiune internă). În ceea ce priveşte persoana, aceasta se exprimă prin două mărci, în distribuţie complementară : prima, care este formulă autonomă şi se foloseşte ca subiect sau predicat, cea de a doua prescurtată sau sufixată are valoare de complement direct la verbe şi de posesie la substantive. Majoritatea substantivelor derivă din rădăcina verbală. Verbele au numai două moduri personale – indicativ şi imperativ şi două impersonale – infinitiv şi participiu. Limba ebraică biblică face parte din grupa limbilor canaanene şi a fost vorbită în Canaan, odată cu intrarea israeliţilor (sec. XIV-XIII î.d.Hr.). A cunoscut o dezvoltare deosebită, devenind limba naţională a evreilor, în care s-au scris cărţile Vechiului Testament. Limba ebraică biblică are un alfabet consonantic, cele 23 de consoane putând da, prin combinaţia lor, diferite părţi de cuvânt. Literele alcătuiesc rădăcina triconsonantică sau baza cuvântului care se scrie de la dreapta la stânga. Faţă de consoane, vocalele (lungi sau scurte) au un rol secundar, ele schimbă uşor, într-un număr limitat de scheme prin care se exprimă raporturile gramaticale. Schemele sunt după posibilităţile lor combinatorii, nominale, verbale şi nici verbale, nici nominale. Dacă schemele verbale folosesc sufixe pronominale şi sunt de 3 feluri – diateză, timp şi mod, cele nominale au ajuns să fie lexicalizate. Schemele nici verbale, nici nominale se combină numai cu prepoziţia şi pronumele personale. Mai facem şi precizarea că, pentru derivarea cuvintelor se folosesc diferite metode, substantivele comune compuse sunt puţine şi, în general, substantivul se acordă în gen şi număr cu numeralul, iar adjectivul nu are forme speciale pentru gradele de comparaţie care se redau prin adăugarea prefixului, articolului sau repetarea cuvântului. Vocabularul limbii ebraice biblice era compus din aproximativ

BDD-A3364 © 2009 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:26 UTC)

5500 de cuvinte, care derivau din 500 de rădăcini triconsonantice [5]. În evoluția ei, deosebim ebraica preexilică şi cea postexilică, prima fiind cunoscută sub numele de *epoca de aur* şi s-a impus prin puritate, stabilitate în proză, prin naturalul şi prospețimea imaginilor istorice, iar în poezie prin claritatea stilului, pe când cea de-a doua, îşi pierde prospețimea, stilul se alterează, îşi pierde originalitatea şi tinde spre imitație. Cu timpul ebraica este înlocuită în vorbire cu aramaica, iar evreii o vor folosi numai în cult, ca limbă literară religioasă. Întrucât poporul nu mai vorbea limba ebraică, textul ce se citea la sinagogă nu mai era înțeles, fapt ce a dus la apariția unor traduceri, tâlcuiri, aşa numitele *targume aramaice (parafrazări), glose şi explicații,* păstrate la început pe cale orală. Ele au fost fixate în scris în *Talmud,* cu cele două direcții : *Mişna* (sec. II d.Hr) şi *Ghemara* (Ierusalimiteană sec. IV d.Hr. şi Babiloniană, sec. VI d.Hr.). Din sec. II d.Hr. se naşte ebraica mişnaică, cu foarte multe împrumuturi, din sec. XVIII se naşte ebraica medie sau neoebraica, care este urmată, la sfârşitul sec. XIX de ebraica modernă sau ivrit. Recunoscută ca limbă oficială, în 1921, ebraica modernă devine limba principală a statului Israel, în anul 1948.
Întorcându-ne la tema noastră, facem precizarea că *Referatul Biblic al Facerii* este partea de început al primei cărți a Vechiului Testamnet [6], numită *Facerea* sau *Geneza.* Încercarea de a surprinde semantica expunerii modului în care Dumnezeu i-a descoperit lui Moise că El este Creatorul Universului, iar el a reuşit să articuleze în cuvinte, fraze şi cărți, pentru ca acest lucru să fie cunoscut şi de ceilalți oameni, a izvorât din dorința de a vedea cât de profund este mesajul biblic şi cât de superficial este el abordat şi expus, uneori, chiar în mediile universitare sau cercetarea academică. Este important de cunoscut că

« Biblia e însăşi rostirea lui Dumnezeu, anume pentru oameni şi prin oameni » [7].

Dacă Dumnezeu a vorbit cu Adam într-un mod simplu după căderea în păcat, omului i-a fost foarte greu să mai descifreze mesajul divin. Din excepție în excepție, cotitura în istorie, în dialogul divino-uman, a avut loc în timpul lui Moise, un bâlbâit, prin care Dumnezeu a ales să le grăiască oamenilor, mai mult chiar să le ofere Cuvântul Său scris. Când a fost chemat la această misiune, Moise a ezitat, a încercat să *paseze* responsabilitatea, dar momentul este deosebit de semnificativ, pentru înțelegerea Sfintei Scripturi, de aceea îl redăm şi noi :

« - Cum o voi face Doamne, de vreme ce sunt gângav ?
- Tu, într'adevăr, eşti, dar Aaron, fratele tău, nu e. Eu îți voi spune ție, tu îi vei spune lui, el va spune oamenilor, şi astfel tu vei fi pentru el ceea ce sunt Eu pentru tine ».

Este momentul în care Dumnezeu se descoperă, doreşte să fie cuprins *în* şi *de* cuvinte, momentul în care *„Teologia se făcuse filologie"*, căci, la puțin timp, Moise a mai primit o poruncă: *Apucă-te şi scrie totul într-o carte!* Şi el a scris şi de atunci au început problemele analizate de filologi şi teologi, legate de natura şi istoria textului biblic, de autori, de limbi originale ori derivate, de traduceri şi copişti, de codici şi colecții,

„de studii şi cercetări savante, cu evaluări semantice şi ediții critice…, totul, în ultimă instanță, menit să redea filologiei transparența teologică prin care cuvintele redevin Cuvânt" [8].

Şi nu cred că ar fi cineva care să nu înțeleagă că Moise, căruia Dumnezeu i-a descoperit, atât faptul că El e creatorul Universului, dar şi modul în care l-a creat, a fost obligat să folosească rațiunea şi limbajul uman, ca ceea ce el scrie să fie accesibil omului. A fost nevoit să transfere imaginile descoperirii în text clar, cu exprimare simplă, dar precisă, ca, peste veacuri, oricine va dori să cunoască Adevărul, să citească mesajul său. Dar să pornim la drum!

„Întru'nceput a făcut Dumnezeu cerul şi pământul"(Facere I, 1) [9].
Be're'şit bârâ' Elohim hassamayim we'ha'areț.

Întru'nceput. Este important de reținut că, în textul masoretic, cartea Facerii se numeşte *Bereşit – be're'şit – la început,* după primul cuvânt, cu care se deschide descoperirea lui Dumnezeu sau Revelația. De 10 ori se întâlneşte la plural – *tol'dot,* cu sensul de *Istoria*

BDD-A3364 © 2009 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:26 UTC)

începuturilor sau *a familiei*. Septuaginta [10] a tradus *Geneseis*, iar Vulgata [11] – *Generationes*. Cei 72 au pus deci în circulație termenul de Geneză (origine). Dar justificarea directă a acestui nume este *Referatul Biblic al Facerii*, *povestea creației,* cum găsim definit acest monument în literatura contemporană, uneori, chiar şi în cea de specialitate. Cu acest cuvânt începe cartea şi a cărui formulă –cheie – *tol'dot* (Fac.II, 4), a fost tradusă, sub influența de la Fac.5,1 – *„aceasta este cartea neamurilor …",* prin *he biblos geneseo* [12]. Prin intermediul Vulgate numele de *Geneză* a primit dreptul să fie citat în Occident. Dar, Sf. Vasile cel Mare, în *Omilii la facere,* arată că Moise

> „a spus mai întâi: *„Întru început"*, ca să nu socotească unii că lumea este fără început. Apoi a mai adăugat *„a făcut"*, ca să arate că ceea ce a făcut este o foarte mică parte din puterea creatoare a lui Dumnezeu"[13].

Pe de altă parte, expresia *„întru început"* sugerează că Dumnezeu transcende timpul, că El este anterior oricărei mişcări [14]. În ceea ce priveşte noțiunea de *timp*, sau pentru a reda *timpul*, trebuie să spunem că, în Vechiul Testament, întâlnim cuvântul *'et.* Este folosit de 297 de ori, în diverse situații şi foarte mulți cercetători cred că „termenul derivă, prin intermediul cuvântului *'enet* (cf. Aramaicului *ke'net – şi acum)*, de la rădăcina *'anâh* (a răspunde sau a se ocupa de ceva); alți cercetători cred că derivă de la rădăcina *ya'âd* (a fixa o întâlnire; cf. *Mo'ed – timpul determinat)*, dar prin intermediul formei *'edet"* [15]. Cuvântul *'et* nu are sensul abstract al grecescului *chronos;* de aceea Septuaginta nu l-a tradus decât de 3 sau 4 ori (Ier. 30,7; 31, 1; Est. 6, 13) prin *chronos*, dar de 162 ori prin *kairos,* de 26 de ori prin *hora* şi alteori prin adverbe de timp sau prin adjective. În Ester 9, 27 şi în părțile aramaice ale Vechiului Testament se întâlneşte termenul de *ze'man.* Timpul convenit sau data unei sărbători religioase se numeşte *mo'ed;* un timp lung al unei vieți umane sau o perioadă istorică este numită *dor* (Fac. 6,9; 7,1; 15,16) sau redată prin formula foarte frecventă de *zi – zile – yom* [16] . Cuvântul *yom* a fost tălmăcit şi răstălmăcit de teologii creaționişti, în dorința de a acomoda textul biblic cu datele ştiințifice ale unei epoci deja depăşite. Termenul poate fi subiectul unui simpozion.

A făcut. Înainte de a analiza acest cuvânt, dorim să menționăm faptul că în toate limbile, în care s-a tradus Sf. Scriptură, se foloseşte verbul *a face.* Originalul ebraic foloseşte mai multe verbe, cu sens apropiat acțiunii creatoare, făcând deosebire între*:*

> *yâsad – fondează; bânâh – construieşte; yaşar – modelează, formează; holid – naşte; âsâh – face; bârâh – face; qânâh – creează.*

Doi termeni sunt mai familiari expunerii creației : *qânâh* şi *bara.* Sprijinindu-se pe textele ugaritice ale inscripțiilor de la Karatepe şi Leptis Magna (Africa de Nord), ca şi pe vocabularul Vechiului Testament, un cercetător, P. Humbert, a arătat că verbul ebraic *qanâh* nu înseamnă numai *a cuceri,* ci şi *a crea*. Dar este puțin probabil ca această dublă semnificație să urce la două rădăcini diferite *qnw* şi *qny.* Verbul *qânâh* are sensul de a *crea, a produce cu Yahve,* aşa cum se exprimă Moise la Fac. 14, 19 şi 22; Deut. 32,6; are probabil acelaşi sens cu exprimarea din Fac.4,1, în care subiectul este Eva, care *zămisleşte* şi *naşte.*

Termenul tehnic, al teologiei biblice asupra creației, este *bârâ – bârâh.* Vechiul Testament nu-l foloseşte decât pentru a desemna acțiunea divină. Se va reține că acest termen, care figurează de 52 de ori în Biblie, se prezintă de 7 ori la Fac.1,1; 2,4; de 3 ori în Fac.5,1, şi de 3 ori în Ieş. 21,24; 34,10; apoi în Numeri 16,30; Ieremia 31, 32, la unii autori exilici sau postexilici. În Psalmi sunt aluzii la Fac.1. Care este sensul primitiv al lui *bârâ* (în araba-sudică semnifică a construi)? În Biblie, ideea fundamentală a cuvântului pare să fie *a face un lucru minunat, nou, emoționant.* Verbul apare cu acest sens şi fără semnificație teologică secundară, la Ieş. 34,10 (unde se referă, se aplică la minunile pe care Dumnezeu le-a făcut în favoarea poporului său); în Num. 16, 30 (unde are ca subiect moartea subită a lui Datan şi Abiron) şi în Ier. 31, 22 (unde se vorbeşte despre lucrul nou al întoarcerii lui Israel la Yahve). Obiectele lui *bârâ*, care nu este niciodată însoțit de un acuzativ de materie, sunt

BDD-A3364 © 2009 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:26 UTC)

cerul şi pământul (Fac.1,1; 2,4), *soarele, luna şi stelele* (Ps. 148,2), *lumina şi întunericul* (Is. 45,7), *pământul* (Amos 4,13), *omul* (Fac.1,27; 5,1; 6,7), *o inimă curată* (Ps. 51,12) [17].

De aceea, putem spune că *traducătorul este trădător – tradutore traditore,* deoarece, nimeni nu a tradus complet textul ebraic, în care verbul *a face*, din prima zi, nu este acelaşi cu *a face* din a doua şi următoarele zile. Referindu-se la această realitate, Sf. Vasile cel Mare, spune:

„Aşadar, ca să arate că lumea este o operă de artă, pusă înaintea tuturor spre a fi privită şi contemplată şi ca să facă cunoscută înţelepciunea Creatorului ei, înţeleptul Moise n-a folosit alt cuvânt, ci a zis:" întru început a făcut", n-a zis „a lucrat", nici „a adus-o la existenţă", ci „a făcut" [18].

Putem spune că verbele *âsâh, yâşar, bânâh, yasad, holid, qânâh,* sunt cuvinte care exprimă operaţiuni umane sau operaţiuni divine, în timp ce termenul *bârâ'* semnifică numai o acţiune divină. Deşi traduse, de cele mai multe ori, cu verbul *a face*, totuşi înseamnă a face din ceva, pe când verbul *bârâ',* înseamnă a face sau, mai bine zis, *a crea din nimic* şi ia sens propriu, semnifică o acţiune divină, dar numai la formele *qal* şi *nifal* [19]. Nu s-a dovedit niciodată că a luat şi alt sens. Câţiva autori, chiar catolici [20] au crezut că acest verb, *bârâ',* nu semnifică prin el însuşi o creaţie propriu-zisă, sau o creaţie din nimic. Dimpotrivă, cei mai mulţi exegeţi gândesc, că sensul său propriu este acela al creaţiei din nimic. De altfel, este sensul pe care l-au dat evreii totdeauna acestui verb.

Dumnezeu. Toţi oamenii cunosc că acesta este numele pe care-l dăm noi, creştinii, divinităţii. Sf. Grigore de Nazians spune că nu e cu putinţă să-i dăm un nume lui Dumnezeu, deoarece

„Singură natura necreată, pe care noi o credem a fi în Tatăl, în Fiul şi în Sf. Duh, depăşeşte ceea ce numele pot să însemne, să semnifice. De aceea, zicând **nume**, *textul ce ne transmite credinţa nu adaugă ce nume (cum am putea, într-adevăr, să găsim un nume Celui ce este deasupra oricărui nume?). Dar ne dă posibilitatea, în măsura în care gândirea noastră umană, prefăcută după credinţă, poate să găsească câteva nume susceptibile a desemna natura ce este deasupra acesteia şi de a le ajusta, în mod asemănător, Tatălui şi Fiului şi Sf. Duh, ca acesta să fie numele bun sau incoruptibil, tot ceea ce fiecare consideră demn de a fi primit pentru a desemna natura fără atingere"* [21].

Dar, trebuie să recunoaştem că omul este singurul care a primit de la Dumnezeu o facultate a raţiunii, adică nu o putere de a raţiona în abstract, ci o putere de a atribui lucrurilor un nume, care le este apropiat, care spune, cu adevărat, ceva despre fiinţa lor. Conţinutul darului lui Dumnezeu, făcut omului, este această legătură reală cu fiinţa lucrurilor. Iar darul cuvântului îşi are farmecului lui, fie şi numai dacă ne gândim că rolul limbajului este să deschidă, oricărui suflet, punţi de legătură, căi de acces spre lucruri, fiinţe şi spre Dumnezeu, în ultimă instanţă. În acest sens, fiecare cuvânt este o punte, un drum ce face legătura cu cineva sau cu ceva, dar deschide şi perspective. El este, în acelaşi timp, o provocare reală, pentru bietul om, să-i dea valoarea creatoare, pe care o descoperă Referatul Biblic, valoare ce a avut-o cuvântul în *gura lui Dumnezeu* (am îndrăznit să fac analogia, pentru o mai uşoară înţelegere a provocării cuvântului). De aceea, Mântuitorul ne-a invitat să avem grijă ce vorbim, fiindcă pentru orice cuvânt neroditor vom da seama. Mai mult, El ne-a rugat să avem cuvintele *„drese cu sare"*. Poate nu greşim dacă spunem că, orice cuvânt este o cale către Dumnezeu, el ne descoperă ceva şi altceva şi iarăşi ceva şi altceva, până ni-L descoperă pe Dumnezeu. Căci, pe de o parte, nu-i posibil ca singurul din Universul nostru, capabil să descifreze sensul sau raţiunea lucrurilor să fie omul, iar, pe de altă parte, raţiunea lui să fie valabilă numai în descoperirea sensurilor lucrurilor şi fiinţelor, iar în descoperirea lui Dumnezeu, nu. Întorcându-ne la *numele lui Dumnezeu,* vom arăta ce descoperă omul modern. Numele divinităţii, în Sfânta Scriptură a Vechiului Testament este IAHWE. Deşi este prezentat ca nume al divinităţii naţionale a poporului lui Israel şi al lui Iuda (cele două regate), totuşi el este atestat atât independent, cât şi ca element *teofor,* al unui mare număr de antroponime. Teonimul izolat prezintă dificultăţi datorită faptului că pronunţia sa a fost interzisă, gradat, începând din epoca ahmenizilor şi că acest nume tabu a fost înlocuit în

BDD-A3364 © 2009 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:26 UTC)

uzul zilnic, la lecturarea Scripturilor şi la rugăciune prin apelative, dintre care cele mai importante sunt:

Adonai – Domnul meu; ha-Sem (în ebraică) şi *ze'ma' (în aramaică).*

Datorită acestui lucru, pronunţia adevărată s-a pierdut, dând loc formelor aberante, precum *Yehova* şi nu a putut fi reconstituită, decât pornindu-se de la câteva mărturii vechi. Astăzi, în publicaţiile ştiinţifice, se foloseşte forma de *Yahve,* cu câteva variante ortografice. Este important de cunoscut faptul că, în textele semitice din nord-vest, redactate în scriere alfabetică consonantică, teonimul izolat Y se prezintă, din sec. IX în sec. VI î.d.Hr., sub forma tetragramei *YHWH*, care este aproape singura folosită în Vechiul Testament şi în literatura postbiblică ebraică şi aramaică, anterioară lui Mesia. Totuşi forma prescurtată *YHW* apărea în mod excepţional într-o inscripţie paleo-ebraică, la sfârşitul sec. IX, î.d.Hr., găsită la Kuntillet'Ajrud, în nordul Sinaiului, apoi în papiruşii iudeo-aramaici de la Elephantine, din sec. V î.d.Hr. Se întâlneşte forma *YHW* pe câteva ostraca Elephantine şi într-un papirus. În sfârşit, Vechiul Testament ne oferă câteva exemple ale formei prescurtate *YH,* în special în formula *hallu yâh – Aleluia*. În manuscrisele medievale, ale scrierilor postbiblice, tetragrama este înlocuită cu sigla *ywy,* dar este scris în întregime în manuscrisele biblice. În epoca greco-romană, se scria cu caractere ebraice, în unele manuscrise ale versiunilor greceşti ale Vechiului Testament, cum arată *Papirusul Fouad 266,* care a fost scris către anul 100 d.Hr., şi cum confirmă Hexapla lui Origen, care nu a transcris tetragrama în caractere greceşti. Numele teofore nu constituie niciodată tetragrama completă. În inscripţiile iudaice *YHW* apărea ca primul sau al doilea element al numelui, atunci când documente epigrafice nord-israelite atestă folosirea formei *YW.* La Elephantine se recunosc câteva exemple de *YHW* şi de YH la începutul numelui. Această formă se foloseşte, din ce în ce mai mult, ca al doilea element al numelui, începând cu epoca ahmenizilor. Cele trei forme *YHW, YW, YH* sunt folosite în Vechiul Testament [22].

În ceea ce priveşte *vocalizarea* tetragramei *YHWH,* care reprezintă forma completă a numelui, poate fi reconstituită cu certitudine pe baza transcrierilor greceşti şi trebuie să se citească *Yahweh,* în care *h* final de la *YHWH* este folosit pentru a indica vocala finală *e.* Forma de *YHW,* întâlnită într-o inscripţie de la Kuntillet'Ajrud se pronunţa probabil la fel, cu precizarea că numele divin fusese notat într-o grafie pur consonantică, fără *h*-ul final. În schimb, forma *YHW'* de la Elephantine trebuie să corespundă lui *iao'* din papiruşii biblici şi să sugereze o pronunţie de felul *yaho.* Varianta *YHH* poate să indice aceeaşi pronunţie, cu precizarea că literele *YH* corespund începutului cuvântului, adică lui *ia.* Pentru a fixa vechea pronunţie a elementului teofor *YHW / YW* de nume proprii, trebuie să ţinem cont de două particularităţi ale scrierii cuneiforme: *vocala o / o (cu accent circumflex)* este totdeauna redată ca *u / ù* şi vocala finală a cuvintelor, de ex. În *'ia-a-wa,* nu se pronunţa în perioada târzie. Ţinând cont de aceste particularităţi, ajungem la concluzia că elementele teofore *YHW şi YH* se pronunţau *Yaho,* respectiv *Yav,* această ultimă formă evoluând, mai târziu, în *Yo',* care este indicat de actuala vocalizare a Bibliei masoretice.

Nu sunt neglijabile nici etimologia şi semnificaţiile numelui divin. Astăzi oamenii sunt, din ce în ce mai mult, de acord că tetragrama reflectă, într-o manieră corectă, cea mai veche formă a numelui şi că el reprezintă un aspect conjugat al verbului *hwy*, precedat de forma de pronume personal de la persoana a treia singular, *ya.* Această formă verbală, folosită ca nume divin, a fost substantivizată. Se găsesc mai multe exemple, ale acestui proces, printre vechile teonime semite, amorite, akkadiene sau nord-arabe:

iakub-El – a binecuvântat; iatur-Mer – Mer a revenit; Ikludum – a înţeles; iaitha'um –salvează; ia'uq – ţine la depărtare; lagut – ajută, etc.

Rămâne, totuşi, controversat sensul formei verbale. În sfârşit, rădăcina semitică *hwy* (cu derivatele *hyh* şi *hwh)* poate semnifica : *a cădea, a sufla* (cu referire la vânt), *a fi pasionat, a vorbi, a exista, a fi* şi, la factitiv, *a crea.* Majoritatea accepţiunilor converg cu uşurinţă spre a restabili o noţiune de bază, care, în aparenţă, este aceea de *„a emite un sunet sau un suflu",* verbul însuşi provenind dintr-o onomatopee. Sensul de a sufla trebuie să fie foarte vechi. Ori, Referatul Biblic al Facerii indică faptul că *Yahwe* se manifesta pe muntele sfânt în uragan (Ieş. 19), sau în

BDD-A3364 © 2009 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:26 UTC)

zgomotul unei brize uşoare (I Regi, 19,12). De aceea e posibil ca, la început, *Yahwe* să semnifice *a suflat* sau *suflă* [23].

Cerul. În traducerea românească, ca şi în alte limbi de altfel, se spune că

„Întru'nceput a făcut Dumnezeu cerul şi pământul"(Fac.1,1), iar în a doua zi, *„Dumnezeu a făcut tăria şi a despărțit apele cele de sub tărie şi apele de deasupra tăriei. Şi Dumnezeu a numit tăria* ***cer"***(Fac. 1, 7-8).

Constatăm că apare cuvântul *cer,* atât în prima zi, cât şi în a doua zi. Este cu neputință să fie una şi aceeaşi realitate, căci Dumnezeu nu putea crea de două ori acelaşi lucru. În realitate, în limba ebraică întâlnim două cuvinte: *samayim* şi *râqîa.* Cuvântul *samayim* se pare că vine de la rădăcina *sâmâh – a fi ridicat.* Grecii vedeau în cer, mai ales, un acoperiş, o îmbrăcăminte, o anvelopă, ca un fel de acoperiş al lumii terestre şi-l exprimau prin cuvântul *ουρανος.* Cuvântul era şi în sanscrită, sub forma *varuna*, provenind din rădăcina *var*¸ care însemna a acoperi. În latină, cuvântul *caelum* exprima, în special, ideea de boltă, cu rădăcina *ku – a scobi,* sau poate ideea de lumină, de la rădăcina *kha – a străluci* [24]. Cuvântul *samayim* este folosit în textul ebraic la plural, ceea pentru logica noastră pare anormal, dar se traduce cu singularul – *cerul*. Pe de altă parte, el se găseşte la singular doar în semitica orientală, pe când limbile semitice nord-vestice se foloseşte la plural din dorința de a exprima ideea de expansiune spațială. În Sfânta Scriptură *samayim* este, în linii generale, sinonim cu *râqîa – firmament,* cele două concepte se înlocuiesc adesea. Ca şi firmamentul, cerul este prevăzut cu jgheaburi (Fac.7,11), cu stâlpi (Iov 26, 11); el dă o consistență cvasiarhitecturală, sau după un alt model cosmologic, aceea a unei țesături întinse de Dumnezeu (Is. 63, 19). Aştrii, care în Fac.1,14 – 15, sunt acroşați pe firmament, sunt de altfel (Deut. 4,19) fixați în cer. Această identitate conceptuală între *samayim* şi *râqî* este explicit enunțată în Fac.1,8: *Şi Dumnezeu a numit tăria cer.* Totuşi câmpul semantic, deschis de *samayimi* este mai larg decât cel al lui *râqî;* acesta din urmă este un termen tehnic şi cosmologic cu deschidere foarte redusă. *Samayim* are un sens mai general şi de asemenea religios; el corespunde la tot ceea ce, în univers, se află deasupra pământului, de la troposferă (păsările zboară în cer, Fac.1,20), la spațiile intersiderale (cerul-cerurilor, adică cel mai sus, sau tronul lui Yahve, Deut.10,14), trecând prin aceste regiuni celeste, minunate, misterioase (de deasupra firmamentului!) unde sunt izvoarele adâncului şi jgheaburile cerului (Fac.8,2) şi zăpezii (Is.55,10), a grindinii (Iosua 10,11), a tunetului (I Regi 2,10), etc., etc., în acest sens, firmamentul fiind cuprins în această imensitate. Pluralul *ouranoi ουρανοι*, folosit de *cei 72 – Septuagintă,* nu pare să facă ecoul pluralității cerului, atestat în gândirea elenistică gnostică sau rabinică şi în apocrife; este mai degrabă un semitism imitat, asupra pluralului *samayim.* Putem spune că, în prima zi a fost creat *cerul – lumea spirituală, lumea îngerilor* (Ps.96,6), *locul sălăşluirii lui Dumnezeu, împărăția lui Dumnezeu* (Dan. 4,23; Mt. 3,2; 4,17).

Pământul. Citind *Referatul Biblic al Facerii lumii,* în limba română, este cu neputință să nu constați că Dumnezeu a făcut în prima zi *cerul şi pământul,* iar în a treia zi a poruncit ca

„Apele de sub cer să se adune într'o singură adunare şi să se arate uscatul" (Fac.1,9)…*şi Dumnezeu a numit uscatul pământ"* (Fac.1,10).

Iarăşi ai sentimentul că Dumnezeu a făcut, fie de două ori pământul, fie două feluri de pământ. Originalul ebraic ne lămureşte, însă, cum stau lucrurile, fiindcă sunt doi termeni diferiți, care se folosesc pentru ceea ce la noi s-a tradus prin unul – *pământ.* Aceştia sunt *'ereț* şi *'adâmâh*, dar cu sens diferit, de la o situație la alta sau care se deduce din context. Spre exemplu, în cartea Deuteronom găsim cea mai simplă lămurire. Astfel, în **primul caz, la 6,** 3 – *'erț… zâbat hâlâb udbaş – pământ care curge ca laptele şi mierea;* iar **al doilea caz la 41,20 –** *hâ'âdâmah…zâbat hâlâb udbaş – pământ care curge ca laptele şi mierea,* cu precizarea că doar în limba română traducerea este aceeaşi. Sensurile sunt, totuşi diferite. Primul desemnează, mai ales, o realitate cosmologică (planeta, am spune noi), iar al doilea re referă la pământ ca *sol, teren,* materia elementară. Pentru ambele cazuri şi grecii folosesc acelaşi cuvânt – *ge – γη.* Dar aici se mai impune o precizare, şi anume: cosmogonia postexilică a Fac. 1,1 – 2, 3, prezintă o imagine un pic confuză a creației *Pământului – 'ereț.* Mai întâi (Fac.1,1-2), opus cerului, încă din actul creator inițial şi formând împreună cu el, *Universul* (Fac.1,1), pământul pare să se confunde, dezordonat şi dezorganizat –

BDD-A3364 © 2009 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:26 UTC)

tohu va'bohu – cu *abisul apelor*. După aceea (Fac. 1,6-10), dihotomia care există în creaţie este asigurată: pământul se opune oceanului, din a cărui imensitate ţâşneşte uscatul – *yabbâşah.* Suntem aici victime ale ambiguităţii, chiar a termenului *'ereţ* care, în primul caz, reprezintă conceptul nostru de *planetă – univers* şi, în al doilea, cel de *usacat – terra* (după principiul trihotomic, enunţat de Ps. 146,6: *pământ – mare – cer).* În cosmogonia mai veche, la Fac.2,5-7, *Pământul* este un deşert steril, la periferia căruia Dumnezeu plantează o grădină (Edenul) pentru a oferi locul de viețuire omului. Important este că, în ambele tradiţii, un lucru esenţial îşi păstrează consistenţa:

> *Dumnezeu este creatorul pământului* (Fac.1,1; 2.5)*; El este stăpânul absolut şi îi cunoaşte limitele* (Ps.24,1-2; Is.40,22)*; poate să-l zguduie după bunul plac prin cutremure de pământ; prin măreţia lui; Pământul dă slavă lui Dumnezeu* (Ps. 66,1-14; Iov 38,4-30).

Pământul, originea vieţii. ***Omul.*** Cât priveşte cel de al doilea cuvânt *adâmâh – sol, pământ,* se pare că suntem într-un joc de cuvinte, cu adâncă semantică [25], căci la Fac.2,7 se afirmă că pământul argilos, roşu [26] şi fertil, cel pe care-l foloseşte olarul (Is.45,9) şi ceramistul (I Regi 7,46) este cel din care a fost făcut omul (Ier.18,6). De asemenea, omul, Adam – *pumnul de pământ,* se va întoarce în pământ (Iov 1,21; Sirah 40, 1), care este *mama-comună*, *ge – γη – meter – pământul - mamă* al grecilor, *omniparens*-ul lui Virgiliu, conţinând în sine germenii întregii vieţi (Ps. 139, 15). De aceea, în semn de doliu, evreii împrăştiau pulbere, ţărână pe capul lor (I Sam 4,12). În Referatul Biblic al Facerii, capitolele II şi III, cuvântul *,âdâm* este folosit de 23 de ori. Dar nu este totdeauna la fel aceeaşi formă, ci uneori este precedat de o particulă separabilă, alteori fără nici o particulă. Este frapant să constatăm că are totdeauna articol, cu excepţia a trei cazuri, când *lamedh* [27] este vocalizat cu *sewa'* [28] şi nu cu *qamţ* [29]. Se pare ca această particularitate să fie proprie vocalizării tiberiene[30]. Există în aceste trei cazuri un singur exemplu de vocalizare babiloniană: adică este citarea din Fac. III, 17, în *Ms Assemani 66* a lui *Sifra.* Aici *lamed* poartă, foarte clar, un *qameţ.* Dat fiind acest fapt, este firesc, pentru cei mai mulţi exegeţi contemporani, să postuleze inconsecvenţa unei vocalizări masoretice tiberiene şi să propună corectura de rigoare, adică înlocuirea celor trei *sewa'* cu *qameţ.* [31]. Dar avem reacţii la această propunere de corecţie de text şi, în literatura de specialitate, chiar s-a impus aşa numita *soluţie Cassuto* [32]. Cassuto a susţinut că acolo unde autorul sacru a dorit să dea numele lui Dumnezeu – Elohim, a articulat cuvântul, iar unde a dorit să vorbească despre un idol, căruia i se închinau ca unui zeu-dumnezeu popoarele vecine, sau chiar de unii dintre israeliţi, l-a redat fără articol. Un alt cercetător, Mayer Lambert, constatând aceeaşi particularitate la cuvântul *toseft* [33], a tras concluzia că

> „*este posibil ca, devenind nume propriu, cuvântul să suprime articolul, acolo unde s-a putut să o facă fără să schimbe consoanele*"[34].

Deci, vocalizatorii nu mai simţeau prezenţa sau absenţa articolului, afectând aceste substantive (*'elohim, 'âdâm* şi *toseft),* în aceeaşi manieră ca Moise, sau cum o simţeau autori exilici şi postexilici. Această preferinţă sfârşea cu o absenţă a articolului, acolo unde iniţiativa lor de vocalizare putea să tranşeze situaţia, adică acolo unde aceste cuvinte, datorită prezenţei prepoziţiilor inseparabile *beth, kaph, lamed*, avea nevoie de o vocalizare cu articol sau o vocalizare fără articol. Dimpotrivă, acolo unde aceste cuvinte aveau o formă consonantică neechivocă, vocalizatorii respectau prezenţa sau absenţa articolului, pe care consonantismul îl impunea. Problemele ridicate de interpretarea cuvântului *pământ* sunt departe de a fi fost inventariate aici.

Ne mulţumim cu analiza primului verset al cărţii *Facerii* şi cu convingerea că este cu neputinţă să nu observăm câte probleme de nuanţă, interpretare, semantică au fost ridicate. Departe de a avea conştiinţa că am făcut ceva, am reuşit doar să deschidem perspective şi să arătăm cât de mare nevoie avem de munca celor ce-şi propun să alcătuiască *dicţionare* sau să facă evaluarea şi interpretarea corectă a unui text, cu atât mai mult a unui text sfânt. Am constatat, în acelaşi timp că sensibilitatea celor ce folosesc ebraica biblică a evoluat în decursul timpului ajungându-se până la stabilirea oportunităţii determinării unui substantiv prin articol, într-o situaţie sau alta. Textul consonantic, fixat într-o epocă foarte îndepărtată, a fost respectat în lectura tradiţională, chiar şi atunci când se folosea sau nu articolul, care-i dădea o culoare

BDD-A3364 © 2009 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:26 UTC)

arhaizantă. Dar, în timp ce nişte particule inseparabile, *beth, kaph* şi *lamed* ofereau cititorului posibilitatea vocalizării cu sau fără articol, cititorii textului biblic şi-au permis să inoveze, lăsându-se conduşi de sensibilitatea lingvistică contemporană.

Încheiem cu precizarea că *Sfânta Scriptură*, fiind o *Carte* scrisă în decursul a mai bine de un mileniu, comportă trei sensuri de interpretare, după scopul şi conținutul fiecărei lucrări: istoric, literal şi spiritual sau alegoric [35]. Pentru înțelegerea semnificației textului biblic, trebuie nu doar să stabileşti doar o traducere corectă, ci să cunoşti sensul cuvintelor folosite, să ții cont de particularitățile gramaticale şi stilistice proprii, fie limbii, fie autorului studiat.

NOTE

[1] Dicționar al Noului Testament, Bucureşti, 1983.
[2] *Dicționar de Teologie Ortodoxă,* Bucureşti, 1994.
[3] *Dicționarul Teologilor Români,* Bucureşti, 1996.
[4] *Dicționar biblic* ed. Cartea Creştină – Oradea, 1995, p. 426-427.
[5] A se vedea pe larg la Pr. Prof. Dr. Emilian Cornițescu, pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan, *Limba ebraică biblică,* Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2002, p. 5-13.
[6] *Biblia* sau *Sfânta Scriptură* are, mai întâi, două părți distincete: *Vechiul* şi *Noul Testament.* La rândul lor, cele două părți au 39 (la care se mai adaugă 14 *bune de citit*), respectiv 27 de cărți. *Vechiul Testament* s-a scris într-o perioadă lungă de timp, începând cu Moise, autorul primelor cinci cărți, cunoscute sub numele de *Pentateuh.*
[7] *Biblia* sau *Sfânta Scriptură,* Ediția Jubiliară a Sfântului Sinod, Bucureşti, 2001, p. 7.
[8] Bartolomeu Valeriu Anania, arhiepiscopul Clujului, *Cuvânt lămuritor asupra Sfintei Scripturi,* în *Biblia* sau *Sfânta Scriptură,* Ediția Jubiliară a Sfântului Sinod, Bucureşti, 2001 p. 7.
[9] În continuare vom folosi prescurtarea Fac.
[10] Este traducerea textului Vechiului Testament în limba greacă, la Alexandria, în timpul lui Ptolemeu al II-lea, a doua jumătate a secolului al III-lea, î.d.Hr., de *72 de bărbați înțelepți,*de aceea uneori se vorbeşte de *„Cei 72"*, făcându-se trimitere la cartea Vechiului Testament în limba greacă.
[11] Este traducerea Bibliei, integrale, din limba greacă în limba latină, de către Fer. Ieronim, spre sfârşitul secolului al IV-lea d.Hr.
[12] Pierre – Maurice BOGAERT – Matthias DELCOR, Edmond JACOB – Eduard LIPINSKI – Robert MARTIN-ACHARD, Joseph PONTHOT, *Dictionnaire encyclopedique de la Biblie,* Publie sous la direction du Centre: Informatique et Bible Abbaye de Maredsous ed. Brepols, 1987, p. 523.
[13] Sf. Vasile cel Mare, *Scrieri,Partea întâia,* în „Părinți şi Scriitori Bisericeşti", vol. 17, Bucureşti, 1986, p. 76.
[14] Bartolomeu Valeriu Anania, *op. Cit.* P. 22.
[15] Pierre – Maurice BOGAERT – Matthias DELCOR, Edmond JACOB – Eduard LIPINSKI – Robert MARTIN-ACHARD, Joseph PONTHOT, *op. Cit.,* p. 1247.
[16] Ibidem, p. 310-311.
[17] Ibidem, p. 311.
[18] Sf. Vasile cel Mare, *op. Cit,* p. 78.
[19] În limba ebraică rădăcina verbului este trecută prin 7 forme de conjugare sau *biniyanim*, aşa cum le numesc astăzi evreii. Aceste forme sunt *qal, nifal, piel, pual, hifil, hofal* şi *hitpael.* La aceste 7 forme, conjugarea verbului regulat cuprinde perfectul, infinitivul absolut şi construct, imperativul, împerfectul şi participiul. A se vedea pe larg la Pr. Prof. Dr. Emilian Cornițescu, pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan, *op. Cit. P.* 87-109. Este curios faptul că la forma *piel* verbul *bârâ'*înseamnă *a ciopli, a tăia* a se vedea mai pe larg la F. Vigouroux, Dictionnaire *de la Bible,* vol. XII, Paris, 1910, p. 579.
[20] A se vedea pe larg la Petau, *De opificio sex dierum,* lib.I, c. II, nr. 8, în *Teologia sa Dogmatică*, Paris 1866, vol. IV, p. 151,
[21] Apud Mariet Canevet, *Gregoire de Nysse et l'hermeneutique biblique,* Paris, 1983, p. 58.
[22] Pierre – Maurice BOGAERT – Matthias DELCOR, Edmond JACOB – Eduard LIPINSKI – Robert MARTIN-ACHARD, Joseph PONTHOT, *op. Cit.,* p.1347.
[23] Ibem, p. 1350.
[24] A. Vacant et. J. Mangeot, *Dictionnaire de Theologie Catholique,* vol. II, Paris, 1910, Col. 2474
[25] Semantica este adâncă, fiindcă aşa-zisul joc de cuvinte capătă conotație axiologică. Astfel, legătura dintre pământ şi om este dată chiar de rădăcina cuvintelor: *'âdâmah – pământ / 'âdâm – om,* iar adevărul acesta a trecut şi la latini, care au văzut fireasca legătură între *humus / homo.*
[26] Cuvântul arab *adima* înseamnă *a fi roşu;* e posibil ca rădăcina ebraică – *dam – sânge* să fie chiar cea care lămureşte mai bine relația între *'adâmâh* şi viață.

BDD-A3364 © 2009 Editura Europlus
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:26 UTC)

[27] este o consoană lingual sonoră, care în traducere înseamnă *bici* şi are valoarea numerică de 30. În ordinea alfabetului ebraic se găseşte la nr. 12. Aceasta făcea parte din aşa zisul grup *ahaltem,* care îşi măreau forma sau se dilata pentru a completa spaţiul gol, nescris al unui rând. Şi acest lucru se făcea, nu doar pentru că o frază, un verset se putea termina la jumătatea rândului, ci şi pentru faptul că în limba ebraică veche nu se obişnuia separarea cuvintelor în silabe pe 2 rânduri. Se pare că această literă, în ebraica veche făcea parte din articolul hotărât, *hal*, care a rămas, mai târziu, *ha*.

[28] Este o semivocală, redată prin două puncte, aşezate sub consoană. La început reprezenta vocala *e* foarte scurtă şi care se va transforma în *şewa'* în secolele X-VI î.d.Hr. este un semn masoretic şi denumirea îi vine de la cuvântul *şewa',* care se traduce prin nimic sau neant. Poate fi întâlnit sub forma lui *şewa simplu* sau *şewa compus.* Se pronunţă *şwa.*

[29] Are forma de T, cu funcţie vocalică de a prelung şi se traduce – *a strâns.* În textul masoretic întâlnim o vocală lungă *qameţ* care se citeşte *a* lung şi o vocală scurtă *qameţ hatuf,* care este un *o* scurt, şi se traduce prin *a strâns repede.* Sunt reguli speciale de citire şi a uneia şi a celeilalte – vocală, respectiv semivocală.

[30] Este vorba despre *Şcoala masoretică de la Tiberiada,* care, pentru a înlătura dificultăţile de citire a textului sfânt, au introdus semne speciale, numite masoretice, pe care le-au aşezat deasupra, dedesubt sau în interiorul unei consoane. Şcoala masoretică din Babilon au aşezat vocalele numai deasupra literelor.

[31] Maurice Carez, Joseph Dore, Pierre Grelot, *De la Torah au Messie,* Desclee, Paris 1981, 49.

[32] A se vedea pe larg la Ibidem, p. 49-51.

[33] Este vorba despre capiştea Tofet, locul în care erau arşi copii jertfiţi zeului Moloh, pe valea Hinonului.

[34] Maurice Carez, Joseph Dore, Pierre Grelot, *op. Cit.,* p. 49.

[35] A se vede pe lar, în acest sens P.C. Spicq, *Esquisse d'une histoire de l'exegese latine, au Moyen Age,* Paris, 1944.; Pr. Dr. Constantin Coman, *Erminia Duhului,* ed. Bizantină, Bucureşti, 2002.

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE

*****Biblia* sau *Sfânta Scriptură,* (2001). Bucureşti: Ediţia Jubiliară a Sfântului Sinod. Editura: Institutului ***Biblic şi*** de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române

Bogaert, Pierre – Maurice, Delcor, Matthias, Jacob, Edmond, Lipinski, Eduard, Martin-Achard, Robert, Ponthot, Joseph (1987). *Dictionnaire encyclopedique de la Biblie*, Publie sous la direction du Centre: Informatique et Bible Abbaye de Maredsous ed. Brepols.

Canevet, Mariet (1983). *Gregoire de Nysse et l'hermeneutique biblique,* Paris.

Carez, Maurice, Dore, Joseph, Grelot, Pierre (1981). *De la Torah au Messie,* Paris: Desclee.

Coman, Constantin (2002). *Erminia Duhului,* Bucureşti: ed. Bizantină.

Corniţescu, Emilian, Abrudan, Dumitru (2002). *Limba ebraică biblică,* Bucureşti: Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

*** *Dicţionar al Noului Testament (*1983), Bucureşti. Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

*** *Dicţionar de Teologie Ortodoxă* (1994), Bucureşti. Editura Institutului Biblic si de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

*** *Dicţionar biblic* (1995). Oradea: ed. Cartea Creştină.

*** *Dicţionarul Teologilor Români* (1996). Bucureşti. Editura Univers enciclopedic.

Spicq, P.C. (1944) .*Esquisse d'une histoire de l'exegese latine, au Moyen Age,* Paris. Bibliothèque thomiste

Vacant, A. Et Mangeot, J. (1910). *Dictionnaire de Theologie Catholique,* vol. II, Paris. Letouzé et Ané

Vigouroux, F. (1910). *Dictionnaire de la Bible,* vol. XII, Paris.

ABSTRACT

The translation of the Holy Scripture, irrespective of the language into which it is to be translated, requires knowledge of the primary meaning of words. A translation, no matter the target language, will hardly convey the authentic meaning worded by Moses. That is why, we aim to highlight the complex significance of the Biblical Report of the Genesis, from the first book of the Holy Scripture. The book of the Genesis is mentioned just to prove that the saying "Tradutore traditore" is not an exception but a rule in the case of translations. What is the conclusion to the foregoing? Fundamental works should be read in their original version.

BDD-A3364 © 2009 Editura Europlus

Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:26 UTC)